

Summary. Lons'ka L. I. The role of the vocative in the creating expression (based of Taras Shevchenko's Poetic Speech)

The article analyses one of means of expression for expressive syntax – vocative. We are described of functions of this structures: appellative, expressive, connotative. There were determined that the most widely used expression's form of the vocative is a vocative's noun (pronoun) and nominative plural. There are uncommon and common.

We analysed 16 semantic patterns of the vocative among which we singled out the group for naming individuals according to various criteria: family, blood, friendly, ideological beliefs, external and internal characteristics, ethnic and territorial belonging. The great group consists personalized names of the natural phenomena and the abstract ideas. For semantic and grammatical nature of the vocative divided into three types. The most widely used of these constructins is the structure with the identification vocative polysemantic actively function, which duplicates of semantic and syntactic function of the pronouns 2 nd person.

Key words: *expression, vocative, appellative, expressive function connotative function, form of address.*

УДК 811.161. 2. 276.1"18"

Т. М. Сукаленко

КОНЦЕПТ «ПАН» У ТВОРЧОСТІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Мета статті полягає в доведенні положення про існування частотного типажу «пан» у поезії Т. Г. Шевченка та складанні його лінгвокультурної характеристики за даними української мови.

У роботі запропоновано новий підхід до мовного моделювання національного характеру – опис лінгвокультурних типажів, що представляють собою впізнавані узагальнені образи представників певних соціальних груп, чия поведінка була обумовлена загальними етнокультурними домінантами і мала значний вплив на формування колективного світосприйняття в Україні.

Ця стаття подає проміжні результати дослідження типажу «пан», виконаного в руслі лінгвокультурології. Автор статті досліджує поведінкові характеристики типізованої особистості пана через призму поезій Т. Г. Шевченка, спираючись на теоретичні напрацювання, викладені в низці публікацій професора В. І. Карасика, присвячених новому напрямку в лінгвокультурології – теорії лінгвокультурних типажів.

Об'єктом вивчення є типаж «пан», як предмет аналізу розглядаються поняттєві, перцептивно-образні та ціннісні характеристики зазначеного типажу в поезії Т.Г. Шевченка.

Ключові слова: *типаж, лінгвокультурний типаж «пан», поняттєві, перцептивно-образні і ціннісні характеристики.*

Постановка проблеми. Когнітивна лінгвістика приділяє багато уваги вивченню мовного відтворення процесів концептуалізації та категоризації реальності. В. М. Бріцин пише: «Незважаючи на помітне місце когнітивної лінгвістики в світовому і вітчизняному мовознавстві, оцінки її місця в парадигмі сучасної лінгвістики неоднорідні, як неоднозначні й думки щодо концептів <...>» [1, с. 65].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепт перебуває на перетині різних наукових дисциплін, тому в сучасній лінгвістиці немає єдиного визначення цього терміна. Концепт як лінгвокогнітивне явище, згідно з визначенням О. Кубрякової, – це «одиниця ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, що відбиває знання та досвід людини, й оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку» [10, с. 90].

Поняття «концепт» співвідносне з уявленням про ті смисли, які функціонують у процесі мислення і які відтворюють «зміст досвіду і знання, зміст результатів усієї людської діяльності й процесів пізнання світу у вигляді певних «квантів» знання» [10, с. 90].

Ю. Степанов наголошує, що концепт становить ніби «згусток культури (культурного середовища) у свідомості людини» і стає тим способом побудови думки, завдяки якій культура є складником «ментального світу людини» [16, с. 40]. На думку лінгвіста,

«концепти є фактами культури», і подібними до цього їх робить цілий спектр розумінь, понять, поглядів, що охоплюють зміст концептів, «від найдавніших до найсучасніших» [16, с. 40], концепт «переживається» як «предмет емоцій, симпатій і антипатій, а іноді й зіткнень» [16, с. 43]. Концепт, як зазначає Д. Лихачов, є заступником значення, що забезпечує спілкування й до того ж тісно «пов'язаний з національним, культурним, професійним, віковим досвідом людини» [11, с. 282].

Дослідники виокремлюють два підходи, які орієнтовані на той чи той аспект цього явища: лінгвокогнітивний (А. Бабушкін, М. Болдирев, О. Кубрякова, І. Стернін, О. Селіванова, О. Цапок та інші) та лінгвокультурний (В. Виноградов, А. Вежбицька, С. Воркачов, В. Карасик, В. Колесов, Д. Лихачов, В. Маслова, Ю. Степанов та ін.).

В. І. Карасик, досліджуючи культурний концепт, який є основною одиницею лінгвокультурології, справедливо наголошує на триєдності в концепті образу, поняття й оцінки. Це положення стане засадничим у пропонованій роботі: «Образна сторона концепту – це зорові, слухові, тактильні, смакові, що сприймаються нюхом характеристики предметів, явищ, подій, відображених у нашій пам'яті, це релевантні ознаки практичного знання. Поняттєва сторона концепту – це мовна фіксація концепту, його позначення, опис, структура за ознаками, дефініція, порівняльні характеристики цього концепту щодо того чи іншого ряду концептів, які ніколи не існують ізольовано, їх найважливіша якість – голографічна багатовимірність вбудованість у систему нашого досвіду. Ціннісна сторона концепту – важливість цього психічного утворення як для індивідуума, так і для колективу. Ціннісна сторона концепту є визначальною для того, щоб концепт можна було виокремити. Сукупність концептів, розглянутих в аспекті цінностей, утворює ціннісну картину світу. У цьому складному ментальному утворенні виділяються найбільш істотні для певної культури смисли, ціннісні домінанти, сукупність яких й утворює певний тип культури, що підтримується та зберігається в мові» [7, с. 5]. Таку ж думку висловлює і В. А. Маслова, зазначаючи, що «кожний концепт як складний ментальний комплекс охоплює, крім смислового змісту, ще й оцінку, ставлення людини до того чи того відображуваного об'єкта...» [12, с. 55].

Базові культурні концепти мають екзистенційну значущість як для окремої мовної особистості, так і для всієї лінгвокультурної спільноти (пор. праці В. А. Маслової). Чіткий критерій для зарахування певного концепту до культурних концептів, що відображає своєрідність відповідного етноспецифічного бачення світу, запропоновано в роботах російського лінгвіста В. П. Нерознака.

Одним із різновидів концептів є лінгвокультурні типажі. Це положення одержало не тільки теоретичне обґрунтування, але й детальне розпрацювання методики опису (див. праці Т. В. Бондаренко, М. Б. Ворошилової, В. В. Дерев'янської, О. О. Дмитрієвої, О. В. Лутовінової, В. І. Карасика, І. А. Мурзінової, Л. П. Селіверстової, І. Ю. Уфаєвої, О. А. Ярмахової та ін.). Мета статті полягає в доведенні положення про існування частотного типажу «пан» у поезії Т. Г. Шевченка та складанні його лінгвокультурної характеристики за даними української мови.

Виклад основного матеріалу. У роботі лінгвокультурний типаж визначено як узагальнені уявлення про осіб, релевантних для тієї чи тієї лінгвокультури [8, с. 222]. Під це визначення повністю підпадає типаж «пан», широко представлений в українській художній літературі XIX ст. Він є одним із базових концептів, які організують художню творчість Т. Г. Шевченка. Дослідження творчості Т. Г. Шевченка дає можливість відповісти на питання про світобачення поетом цього типажу, простежити тенденції слововживання назви «пан», визначити типові конотації, які їх супроводжують.

Розглянемо зазначений типаж з позицій методики опису, яка передбачає встановлення його поняттєвих, образно-перцептивних і ціннісних характеристик (в основу статті покладені теоретичні напрацювання і схеми, запропоновані О. О. Дмитрієвою і В. І. Карасиком).

Проаналізуємо поняттєві характеристики зазначеного концепту, які є «смісловим каркасом лінгвокультурного типажу» і наділені важливими ознаками, зафіксованими у словникових дефініціях і певних контекстах [2, с. 42].

У тлумачних словниках української мови концепт «пан» одержує таку інтерпретацію: 1. «Поміщик у старій Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії. // перен., ірон., зневажл. Людина, яка виділяється розбещеною поведінкою, нетрудовими звичками, надто витонченими манерами і т. ін. 2. Той, хто займав привілейовано становище в дореволюційному суспільстві, належав до забезпечених верств міського населення, інтелігенції // Той, хто має владу над іншими; володар, хазяїн. 3. У старій Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії – ввічлива форма звертання або називання стосовно до осіб чоловічої статі привілейованих верств суспільства: *Несуть пани есаули Козацькую зброю* (Тарас Шевченко); // *ірон.* Особа, яка не користується в кого-небудь повагою або викликає презирство своєю поведінкою // Звичайно із словом-прикладкою – шаноблива форма звертання до чоловіка в усній народній мові.

Пане-брате, заст. – формула звертання до чоловіка, вживана в усній народній мові. *А втім, як знаєш, пане-брате, Не дурень, сам собі міркуй* (Тарас Шевченко)» [15, т. 6, с. 41; 3, с. 880]. У словнику В. І. Даля лексема *пан* вживається на позначення «*южн. зап.* барин, боярин» [5, с. 16]. У словнику Б. Д. Грінченка зафіксовано слово *пан* у значенні «господи́нь, баринь, помѣщикъ» [4, т. 3, с. 91].

У «Словнику синонімів української мови» подано такий синонімічний ряд: *пан* – білоручка, володар, поміщик [14, т. 2, с. 118].

Володар – той, хто має владу над кимось, чимось, велитель, пан, хазяїн, господар [14, т. 1, с. 299].

Поміщик – землевласник, звич. дворянин, основним джерелом доходу якого є приватна власність на землю. Обиватель *зах.*, пан (у старій Польщі, Україні, Білорусії, Литві; феодал, дідич *заст.*, державець *заст.* (великий поміщик) [14, т. 2, с. 316].

У Фразеологічному словнику української мови фіксуємо фразеологізми *великий пан* – перев. *ірон.* Поважна особа, яка має великий вплив і з якою треба рахуватися; *невеликий пан* – перев. *ірон.* Незначна особа, яка не має впливу і з якою можна не рахуватися [17].

Таким чином, аналіз словникових матеріалів показує багатозначність слова «пан», воно вживалося для позначення поміщиків, дворян, використовувалося для осіб привілейованого становища в дореволюційному суспільстві, вживалося як звертання, втрачаючи при цьому ознаки називання поміщиків чи привілейованих осіб. Нарешті на основі первинного значення слово *пан* розвинуло функціонування іронічного позначення.

Важливі уточнення щодо образу пана можуть давати і різноманітні наукові дослідження, які містять соціокультурні довідки (термін О. О. Дмитрієвої) про населення описуваного періоду. Зокрема, в статті В. Мойсеєнко «Про походження звертання «пан»» читаємо: «Термін *пан* у значенні шляхтича-землевласника у XV столітті було запозичене в польську мову з чеської адміністративної лексики. Але винятково в цьому сенсі термін *пан* в Королівстві Польським використовувався не довго. Незабаром його почали вживати просто як звертання між шляхтичами, а пізніше й міщанами та іншим вільним людом. Винятком, природно, були кріпаки. Про це свідчить похідна від слова *пан* – *панщина*» [13].

Крім зазначених характеристик концепту «пан», відбитих у науковій літературі, важливі цікаві перцептивно-образні характеристики пана дає творчість Т. Г. Шевченка. З неї виникають типізовані уявлення про зовнішність, вік, стать, соціальне походження, місце проживання, мовні особливості, манери поведінки, види діяльності, дозвілля панів тощо.

За творчістю Т. Г. Шевченка *пан* має такі ознаки зовнішності: пузатий, товстий, старий, усатий, багатий:

• **пузатий, товстий** (з великим черевом): *Чи то турецький, Чи то німецький, А може, те, що й московський. Церкви, та палати, Та пани пузаті, І ні однісінької хати* (Т. Шевченко, Сон); *Пани ж неситі, пузаті На рай твій, господи, плюють І нам дивитись не дають З убогої малої хати* (Т. Шевченко, Не молилася за мене);

• **старий, усатий**: *А Мар'яна Не до пана Виходила гуляти, Не до пана старого, Усатого, товстого, А з Петрусем В гаю, в лузі Щовечора святого – Розмовляла, Жартувала, Обнімала, мліла* (Т. Шевченко, Мар'яна-черниця);

А наймичка задрипана, Та й та помикає Старим паном... Так і треба: Не розганяй діток, Сивий дурню! Недовго жив На свій заробіток (Т. Шевченко, Сотник).

• **багатий**: *Та спитаю в жидовина, В багатого пана, У шляхтича поганого В поганім журані* (Т. Шевченко, Ой виострю товариша); *Скачи, враже, як пан каже: На те він багатий* (Т. Шевченко, Перебендя).

Аналіз поезії Т. Шевченка показує, що він зображує поміщиків, магнатів, які були пов'язані з селом: *Шкода й праці! Поки села, Поки пани в селах, Будуть собі тинятися Покритки веселі По шиночках з москалями, І не турбуйсь, брате*. «Добре, – кажу. – А все-таки Невеличку нате, Оцю одну, останнюю. Слухайте ж, панята (Т. Шевченко, Якби тобі довелось).

За поезіями Т. Г. Шевченка, пани проживали у великому, багатому будиноку з численними кімнатами; палаці: *А може, вже поєдналась З паном у палатах? Може, знову розкошує Моя грішна мати?» Та й замовкла русалочка, В Дніпро поринула, Мов пліточка. А лозина Тихо похитнулась* (Т. Шевченко, Русалка); *Даси ти, господи єдиний, Сади панам в твоїм раю, Даси високії палати...* (Т. Шевченко, Не молилася за мене).

Не менш важливою ознакою опису концепту «пан» є манери поведінки. Велика роль у поезії Т. Г. Шевченка належить стереотипним епітетним словосполученням. Як слушно зауважує В. В. Красавіна, «епітет – традиційний засіб, який найвиразніше передає особливості жанру, індивідуального стилю письменника, характеризує стиль літературного напрямку та художньої мови відповідного періоду. Досліджувана система епітетів поглиблює уявлення про національно-історичну мовну картину світу, особливості її репрезентації в індивідуальній мовотворчості» [9, с. 7]. Створюючи портрет пана, Т. Г. Шевченко наголошує на епітетних словосполученнях (препоганій, поганій, злий, сердитий, проклятий, клятий, заклятий, лукавий, жорстокий, лютий, легковажний), змістом яких є негативні риси вдачі, характеру:

• **препоганій**, тобто вартий гострого осуду (про манери, поведінку, вчинки і т. ін.); який ганьбить, плямує кого-небудь [3, с. 1106]: *А пан глянув... одвернувся.. Пізнав, препоганій, Пізнав тії карі очі, Чорні бровенята... Пізнав батько свого сина, Та не хоче взяти* (Т. Шевченко, Катерина); *Гинуть! Гинуть! У ярмах лицарські сини, А препоганії пани Жидам, братам своїм хорошим, Остатні продають штани* (Т. Шевченко, І виріс я на чужині);

• **поганій** – тобто такий, що викликає ненависть; проклятий, нікчемний, підлий [3, с. 1002]: *Вкраїно! Мій любий краю неповинний! За що тебе господь кара, Карає тяжко? За Богдана, Та за скаженого Петра, Та за панів отих поганих До краю нищить... Покара, Уб'є незримо і правдиво* (Т. Шевченко, Осії глава XIV);

• **злий** – сповнений злості, гніву, ворожнечі, недоброзичливості [3, с. 462]: *Я була дитина, Я гралася, забавлялась, А вона все в'яла Та нашого злого пана Кляла-проклінала. Та й умерла... (Т. Шевченко, Лілея); Та розкажи, моя зоре, Про тую Марину, Як вона у пана злого І за що страждала? (Т. Шевченко, Марина); Луна червона побіліла, І сторож боязно кричить, Щоб злого пана не збудить* (Т. Шевченко, Марина);

• **сердитий** – тобто схильний сердитися, гніватися [3, с. 1308]: *Давно б списать несамовиту, Так що ж? Сказали б, що брешу, Що на панів, бачиш, сердитий, То все таке і пишу Про їх собачії звичаї* (Т. Шевченко, Марина);

• **дуже жорстокий, лютий; виступає катом, недолюдком**: ... *Та шукаю пана, Того ірода, що, знаєш?.. Стривай, нагадала* (Т. Шевченко, Відьма);

• **проклятий** – якого сильно проклинають, жорстоко засуджують, дуже ненавидять [3, с. 1155]: *Я в приданках була, впилася. І молода не придалася... А все то прокляті пани З дівчатами таке діють... Ще треба Другу одружить. Піду, без мене не зуміють І в домовину положити... (Т. Шевченко, Відьма); Отой пан проклятий Допік добре. А жіночка Мов цього й не знає, У доброму намистечку В садочку гуляє* (Т. Шевченко, Меж скалами, неначе злодій);

• **клятий** – про людину, яку проклинають, засуджують, ненавидять [3, с. 548]: *А пан!.. (І неталан наш і талан, Як кажуть люде, все од бога) Наглядів, клятий!* (Т. Шевченко, Меж скалами, неначе злодій);

• **заклятий** – такий, якого проклинають, засуджують, ненавидять [3, с. 396]: *Я сам пішов у москалі; Таки ж у нашому селі Назнав я дівчину... Вчацаю І матір удову єднаю. Так пан заклятий не дає* (Т. Шевченко, Не спалося, – а ніч, як море);

• **лукавий** – здатний на нещирість, брехню; ехидний, має злі, ворожі наміри; підступний [3, с. 628]: *Не жди тії слави! Твої люде окрадені, А панам лукавим... Нащо здалась козацькая Великая слава?!..* (Т. Шевченко, Сон); *І не в однім отім селі, А скрізь на славній Україні Людей у ярма запрягли Пани лукаві...* (Т. Шевченко, І виріс я на чужині);

• **легковажний, любить гуляти, розважатися, пиячити, бути в близьких любовних стосунках з ким-небудь:** *Не виходить чорнобрива Із темного лугу, Не виходить зрадливая... А з яру та з лісу З собаками та псарями Іде пан гульвіса. Цькують його собаками, Крутять назад руки І завдають козакові Смертельної муки; У льох його, молодого, Той пан замикає... А дівчину покриткою По світу пускає* (Т. Шевченко, Із-за гаю сонце сходить);

• **здатний залишити особу жіночої статі у важкому, скрутному становищі:** *А мене пан Взяв догудувати. Я виросла, викохалась У білих палатах. Я не знала, що байстря я, Що його дитина. Пан поїхав десь далеко, А мене покинув* (Т. Шевченко, Лілея).

Висновки. Спостереження за творчістю Т. Г. Шевченка показує, що в ній типаж «пан» – це переважно поміщик. Серед образно-перцептивних характеристик на позначення *пана* в уявленні Т. Г. Шевченка переважають такі: пузатий, товстий, старий, усатий, багатий.

Основне навантаження в творчості Т. Г. Шевченка несуть епітети: препоганий, поганий, злий, сердитий, проклятий, клятий, заклятий, лукавий, жорстокий, лютий, легковажний, які відбивають як оцінки, так і деякі характерні риси цього типажу, тобто звертання до наукових джерел, історичних праць показує абсолютну об'єктивність.

Рідше назва *пан* пов'язана з вираженням у ньому традиційної для ХІХ ст. форми ввічливого звертання. Як зазначає В. В. Жайворонок, «пан – здавна поважана людина в суспільстві, звідки постала ввічлива форма звертання або називання шанованих осіб чоловічої та жіночої статі; у народній мові (звичайно із прикладкою – *брат, сват*) – шаноблива форма звертання до чоловіка; Т. Шевченко вживав це слово щодо українських козаків, борців за волю; він неодноразово нагадував сучасникам, що українці колись «вміли панувати», тобто проводили власну суверенну політику: у «Тарасовій ночі» Т. Шевченко називає повстанського отамана *паном*, а його побратимів *панамі-братами*: «Обізвався пан Трясило: – А годі журиться, А ходім лиш пани-брати з поляками биться»; у «Гайдамаках»: «А тим часом пишними рядами виступають отамани, сотники з панамі»; у козацькі часи побували складні наймення *панове(пани)-молодці, пан-товариш*» [6, с. 431-432]. Художнє втілення концепту «пан» відбиває те, що представлене в науковій літературі – звертання між шляхтичами, а пізніше й міщанами та іншим вільним людом.

Список використаної літератури

1. Бріцин В. М. Когнітивні аспекти в категорійно-функціональній граматиці / В. М. Бріцин // Мови та культури у новій Європі: контакти і самобутність: збірник наукових доповідей. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. – С. 65–71.
2. Васильєва Л. А. Лингвокультурный типаж «британский премьер-министр»: дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: 10.02.04 – «Германские языки» / Л. А. Васильева. – Нижний Новгород, 2010. – 145 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел (уклад. та голов. ред.). – К. : Перун, 2005. – 1728 с.
4. Грінченко Б. Д. Словарь української мови. – т. 1-4 / Б. Д. Грінченко. – К., 1958–1959 (перевиданий).
5. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / В. И. Даль. – Т. 4. – М., 1998.
6. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
7. Карасик В. И. Культурные доминанты в языке / В. И. Карасик // Языковая личность: культурные концепты. – Волгоград-Архангельск, 1996. – С. 3 – 16.
8. Карасик В. И. Языковая кристаллизация смысла / В. И. Карасик. – Волгоград : Парадигма, 2010. – 422 с.

9. Красавіна В. В. Структурно-семантичні, стилістичні та текстові функції епітета в історичному романі (на матеріалі творів другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / В. В. Красавіна. – К., 2005. – 20 с.
10. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина / Под общей ред. Е. С. Кубряковой. – М. : Моск. гос. ун-т, 1996. – 245 с.
11. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д.С. Лихачев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. – М. : Academia, 1997. – С. 280–287.
12. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособ. / В. А. Маслова. – М. : Флинта; Наука, 2007. – 294 с.
13. Мойсеєнко В. Про походження звертання «пан» / Валентин Мойсеєнко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua/article/371>
14. Словник синонімів української мови: в 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. – К. : Наук. думка, 2001. – (Словники України). – Т.1. – 1040 с. ; Т.2. – 960 с.
15. Словник української мови: В 11 т. / Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1970 – 1980.
16. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М. : Академический Проект, 2004. – 3-е изд., испр., доп. – 991 с.
17. Фразеологічний словник української мови. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/49/53407/359541.html>>ПАН

Одержано редакцією 21.01.14
Прийнято до публікації 14.02.14

Аннотация. Сукаленко Т. Н. Концепт «пан» в творчестве Т. Г. Шевченко

Цель статьи заключается в доказательстве положения о существовании частотного типажа «пан» в поэзии Т.Г. Шевченка и составлении его лингвокультурной характеристики по данным украинского языка.

В работе предлагается новый подход к языковому моделированию национального характера – описание лингвокультурных типажей, представляющих собой узнаваемые обобщенные образы представителей определенных социальных групп, чье поведение было обусловлено общими этнокультурными доминантами и оказало существенное влияние на формирование коллективного мировосприятия в Украине.

Настоящая статья представляет промежуточные результаты исследования типажа «пан», выполняемого в русле лингвокультурологии. Автор статьи исследует поведенческие характеристики типизируемой личности пана через призму поэзий Т. Г. Шевченка, опираясь на теоретические основания, изложенные в ряде публикаций профессора В. И. Карасика, посвященных новому направлению в лингвокультурологии – теории лингвокультурных типажей.

Объектом изучения является типаж «пан», в качестве предмета анализа рассматриваются понятийные, перцептивно-образные и ценностные характеристики данного типажа в поэзии Т. Г. Шевченка.

Ключевые слова: *типаж, лингвокультурный типаж «пан», понятийные, перцептивно-образные и ценностные характеристики.*

Summary. Sukalenko T. N. The concept «pan» in T. Shevchenko's works

The article is aimed at providing the evidence that in T. Shevchenko's poems there existed the frequency type «pan». Special regard is paid to working out its linguistic-cultural characteristics on the data of the Ukrainian language.

The research work introduces a new approach to linguistic modeling of national character through the description of linguistic-cultural types as recognizable generalized images of representatives from social groups, whose conduct was preconditioned by common ethnical-cultural dominants and affected the process of formation of collective mentality in Ukraine.

The present report shows the intermediate results of the analysis of the type «pan» in the linguistic-cultural aspect. The author considers behavioristic parameters of the typified individuality of the «pan» in T. Shevchenko's poems guided by the ideas, suggested in several publications of prof. V.I. Karasik, devoted to the new trend in linguistic-cultural studies – the theory of linguistic-cultural types.

The object of the analysis is the type «pan», as its subject the author views conceptual, perceptual-pictorial and evaluative characteristics of the type in T. Shevchenko's poems.

Key words: *type, linguistic-cultural type «pan» conceptual, perceptual-pictorial and evaluative characteristics.*